

POSTANOWIENIE

Dnia 9 lutego 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

SSN Henryk Pietrzkowski

w sprawie z wniosku J. K.

przy uczestnictwie K. K., H. K. i Z. F.

o podział majątku wspólnego,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 9 lutego 2005 r., kasacji uczestniczki K. K. od postanowienia Sądu Okręgowego w S. z dnia 26 kwietnia 2004 r., sygn. akt V Ca (...),

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd pierwszej instancji postanowieniem wstępnym wydanym w sprawie o podział majątku wspólnego określił nieruchomości i ruchomości wchodzące w skład majątku dorobkowego wnioskodawcy i uczestniczki postępowania, których rozwód został orzeczony w maju 2000 r.

W apelacji od tego postanowienia uczestniczka postępowania zarzuciła naruszenie art. 45 § 1 k.r.o. w zw. z art. 1038 § 1 k.c. przez pominięcie w postanowieniu wstępnym pasywów majątku wspólnego w postaci nakładów poczynionych przez uczestniczkę postępowania z jej majątku odrębnego i stwierdzenie przez Sąd, że przedmiotem podziału mogą być jedynie aktywa majątku wspólnego.

Sąd drugiej instancji uwzględnił w części apelację w ten sposób, że orzekając reformatoryjnie w pkt. I lit. a) – c) sentencji rozszerzył listę składników majątku wspólnego o kolejne ruchomości, a w pkt. I d) o określoną w nim wierzytelność, natomiast w pkt. II sentencji oddalił apelację w pozostałej części.

W ocenie Sądu odwoławczego trafne są ustalenia Sądu I instancji, w odniesieniu do składu majątku wspólnego, przedmiotem podziału którego są jedynie prawa majątkowe (aktywa), a podział nie obejmuje długów (pasywów). Sąd ten stwierdził, że nakłady poczynione przez uczestniczkę postępowania z jej majątku odrębnego na majątek wspólny nie wchodzi w skład majątku wspólnego, a jedynie będą one podlegały rozliczeniu w dalszym toku postępowania.

Przeciwko zaliczeniu do majątku dorobkowego pieniędzy zgromadzonych na kontach bankowych przesądził fakt likwidacji tych lokat jeszcze w latach 1991 – 1994 r., a zatem te wartości pieniężne nie istniały już w chwili ustania wspólności ustawowej, stwierdził Sąd odwoławczy.

Za trafne uznał Sąd II instancji ustalenia Sądu Rejonowego, że w skład majątku dorobkowego nie wchodzi równowartość ceny samochodu m-ki „P.(...)” oraz równowartość ceny mieszkania. Sąd ten uznał, że twierdzenia uczestniczki postępowania o zakupie samochodu przez wnioskodawcę na nazwisko brata, a mieszkania na nazwisko matki, nie znajdują oparcia w zebranych dowodach, w tym treści zeznań obiektywnych świadków, za których nie mogą być uznani św. F. F. i św. A. F. (brak i bratowa) czy św. H. K., której mąż pozostawał w konflikcie z wnioskodawcą. Nadto Sąd odwoławczy zaaprobował dokonaną przez Sąd Rejonowy negatywną ocenę zeznań tych świadków, potwierdzając, że z zeznań ich nie wynika w sposób jednoznaczny do kogo należały środki pieniężne przeznaczone na zakup samochodu i mieszkania, a w szczególności czy były to środki pieniężne pochodzące z majątku wspólnego.

Uzasadniając rozstrzygnięcie w części uwzględniającej apelację Sąd Okręgowy stwierdził, że fakt zabrania agregatu z chłodni dużej przez uczestniczkę postępowania nie wyklucza uznania za składnik majątku dorobkowego wierzytelności odpowiadającej wynagrodzeniu za korzystanie przez H. K. z chłodni dużej bez agregatu.

Postanowienie Sądu drugiej instancji uczestniczka postępowania zaskarżyła kasacją w części, a mianowicie co do punktu I lit. a), b) i punktu II sentencji postanowienia.

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej skarżąca zarzuciła błędną wykładnię przepisu art. 45 § 1 k.r.o. w zw. z art. 1038 § 1 k.c. poprzez nie objęcie postanowieniem wstępnym wymienionych nakładów i wydatków na wspólną nieruchomość, poczynionych przez uczestniczkę z jej majątku odrębnego oraz przez brak ustalenia czy takie nakłady i wydatki istniały.

W ramach drugiej podstawy kasacyjnej, zarzut naruszenia art. 318 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. uzasadniono wadliwym przyjęciem, że postanowienie wstępne w sprawie o podział majątku wspólnego nie obejmuje poczynionych przez jednego z małżonków nakładów z majątku odrębnego na majątek wspólny.

W kolei zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. uzasadniono nieprawidłową oceną wiarygodności dowodów w postaci zeznań następujących świadków: I. H. i M. H. na okoliczność faktu przekazania H. K. lokalu sklepowego z wyposażeniem; F. F., A. F. i A. K. na okoliczność źródła pochodzenia pieniędzy, za które wnioskodawca zakupił samochód na nazwisko brata, a mieszkanie na nazwisko matki; J. R. na okoliczność źródła pochodzenia części pieniędzy zgromadzonych na lokatach założonych przez wnioskodawcę.

W uzasadnieniu kasacji skarżąca eksponuje zarzut naruszenia art. 45 § 1 k.r.o., twierdząc stanowczo, że w sprawie o podział majątku dorobkowego przepis ten zezwala na rozliczenie pasywów majątku wspólnego w postaci nakładów dokonanych z majątku odrębnego małżonka na majątek wspólny.

Uzasadniając zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. skarżąca wywodzi, że o negatywnej ocenie zeznań świadków nie może przesądzać sam fakt ich pokrewieństwa z uczestniczką postępowania, a Sąd nie wykazał, by świadkowie ci mówili nieprawdę.

Jako fakt bezsporny ocenia skarżąca wypłacenie pieniędzy z lokat, a następnie wpłacenie ich przez wnioskodawcę na nazwisko matki H. K.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja zasługiwała na uwzględnienie wobec uznania za usprawiedliwioną drugiej podstawy kasacyjnej. Rację ma strona skarżąca, że oceny wiarygodności dowodów w postaci zeznań świadków dokonał Sąd odwoławczy z obrazą art. 233 § 1 k.p.c., wskutek dyskwalifikacji wartości dowodowej zeznań świadków: F. F., A. F. i H. K. wobec uznania ich za nieobiektywnych świadków z tej przyczyny, że pierwszych dwoje spośród wymienionych są najbliższymi członkami rodziny uczestniczki postępowania, a mąż trzeciej z wymienionych osób pozostawał w konflikcie z wnioskodawcą. Więzy

rodzinne istniejące między świadkami a stroną postępowania mogą być oczywiście jednym z elementów wpływających na konieczność dokonywania przez Sąd szczególnie wnikliwej i ostrożnej oceny wiarygodności ich zeznań, ale nie mogą niemal automatycznie, bez oceny innych elementów zebranego materiału, skutkować każdorazowo dyskwalifikacją wartości dowodowej ich zeznań. Sąd odwoławczy dopuścił się zarazem określonej niekonsekwencji w toku swego rozumowania, bowiem dyskwalifikując wartość dowodową zeznań wymienionych świadków zaaprobował zarazem brak stanowczej oceny Sądu pierwszej instancji wyrażającej się stwierdzeniem, że z zeznań tych świadków nie wynika w sposób jednoznaczny do kogo należały środki pieniężne przeznaczone na zakup samochodu i mieszkania, a w szczególności czy były to środki pieniężne pochodzące z majątku wspólnego. Tymczasem zadaniem Sądu jest dokonanie oceny wiarygodności i mocy dowodów w sposób jednoznaczny i stanowczy, przy zastosowaniu zobiektywizowanych kryteriów oceny i na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Obraza przepisu art. 233 § 1 k.p.c. mogła więc mieć istotny wpływ na wynik sprawy, skoro zeznania świadków dotyczyły spornej między stronami kwestii, a mianowicie, czy konkretne rzeczy lub ich równowartość są składnikiem majątku wspólnego.

Zarzut kasacji naruszenia przepisu art. 318 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. o tyle uznać należało za uzasadniony, gdy skarżąca twierdzi, że postanowienie wstępne powinno rozstrzygać o wszystkich spornych między stronami elementach podmiotowych i przedmiotowych masy majątku wspólnego. Szczególny charakter postanowień wstępnych, o których mowa w art. 567, art. 618 i art. 685 k.p.c., nie sprzeciwia się wydaniu w postępowaniu nieprocesowym postanowienia wstępnego również w innych wypadkach, na podstawie odpowiednio stosowanego – po myśli art. 13 § 2 k.p.c. – art. 318 § 1 k.p.c., a zwłaszcza wówczas, gdy zachodzi możliwość i celowość wydania orzeczenia wstępnego „co do samej zasady”, a więc w szczególności w sytuacji gdy przedmiotem postępowania jest zasądzenie świadczenia lub ustalenie, a dochodzone świadczenie jest sporne tak co do zasady, jak i co do wysokości (zob. uchwała SN z dnia 9 maja 1967 r., III CZP 37/67, OSNC 1967/11/198; postanowienie SN z dnia 21 października 1999, I CKN 169/98, OSNC 2000/5/86). Innymi słowy, w postępowaniu o podział majątku wspólnego postanowienie wstępne może rozstrzygać między stronami spór zwłaszcza co do tego, czy konkretny składnik majątkowy wchodzi czy też nie wchodzi w skład majątku dorobkowego. Natomiast przedmiotem rozstrzygnięcia w postanowieniu wstępnym nie może być ustalanie składu majątku dorobkowego, bowiem

Sąd, ustalając skład majątku dorobkowego, powinien równocześnie dokonać rozliczeń między uczestnikami, co jest przedmiotem rozstrzygnięcia w postanowieniu kończącym postępowanie w sprawie.

Nie sposób zatem podzielić stanowiska skarżącej, że postanowienie wstępne powinno obejmować nakłady poczynione przez jednego z małżonków z jego majątku odrębnego na majątek wspólny. Nakłady takie nie są bowiem składnikiem majątku wspólnego, choć podlegają one rozliczeniu w toku tego postępowania w postanowieniu kończącym postępowanie. Dlatego trafne w tym przedmiocie jest stanowisko Sądu odwoławczego, że w postanowieniu wstępnym Sąd nie uwzględnił poczynionych nakładów, które będą podlegały rozliczeniu dopiero w dalszym toku postępowania, o ile ich istnienie zostanie udowodnione przez uczestniczkę.

Zarzut błędnej wykładni art. 45 § 1 k.r.o. w zw. z art. 1038 § 1 k.c. również okazał się nietrafny, bowiem Sąd drugiej instancji nie dokonywał wykładni tego przepisu, a więc nie można mu przypisać błędnego rozumienia zawartej w nim normy prawnej. Przepis art. 45 § 1 k.r.o. jest bowiem podstawą żądania zwrotu m.in. nakładów poczynionych przez jednego z małżonków ze swego majątku odrębnego na majątek wspólny, natomiast – wbrew stanowisku skarżącej – nie stanowi on podstawy do ustalenia w postanowieniu wstępnym faktu poczynienia nakładów z majątku odrębnego na majątek wspólny.

Uwzględniając jednak okoliczność, że niektóre spośród zarzutów przytoczonych w kasacji okazały się usprawiedliwione, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji działając na podstawie art. 393¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i w zw. z art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego... (Dz. U. 2005 r. Nr 13, poz. 98).